

**Uddrag af Henrik Fibæk Jensen om:
Jeppe Aakjær, 1866-09-10 - 1930-04-22**

Fra: Arkiv for Dansk Litteratur

http://www.adl.dk/adl_pub/fportraet/cv/ShowFpltem.xsql?nnoc=&ff_id=51&p_fpkat_id=fskab

I Jeppe Aakjærs "Bondens Søn" optræder en Dons, hvis væsen er som snydt ud af i det mindste en Dons jeg kender særdeles godt. BD

... Guderne skabte Menneskene siger Mytologien, Menneskene skabte Guderne siger den historiske Kritik"

(NKS 3389, 4°). (Forkortelse for? BD)

Den sidste sætning, der i en nøddeskal rummer det socialistiske syn på alle religioner, ligger bag Aakjærs første bog, stridsskriftet Missionen og dens Høvding (1897), og hans første roman, Bondens Søn (1899).

Missionen og dens Høvding ([SV 4 23-57](#)) (Nok: Samlede Værker, bind 4, side 23-57. BD) udsprang af hans forbitrelse over "den fordummende Magt, som en pervers og livsfjendtlig Religiøsitet kunde have over Menneskesindet" (Før det Dages, s. 175). Den livsfjendtlige religion var Indre Mission, der især takket være den demagogiske førerhøvding, Vilhelm Beck, havde bredt sig som en steppebrand over det ganske land. Aakjærs bog var et flammende indlæg imod missionen - denne inhumane afart af kristendommen, som truede med at forvandle et livsglad folk til en nation af helvedesangste mørkemænd.

Sit generalopgør med kristendommen fortsatte Aakjær i den stærkt selvbiografiske roman Bondens Søn ([SV 6 1-111](#)). Til professor Valdemar Vedel forklarede han, at han havde "forsøgt at forme den [romanen] som en Bondesøns Udviklingshistorie, og især anstrengt mig for at paapege det religiøse Højtryk, under hvilket saa mange smukke Evner forkrøbles" (Bjerre: Breve fra Jeppe Aakjær, s. 197).

Bondesønnen hedder Jens Søndergaard, og man tør nok sige, at hans barndom står i skrækkens tegn. "Er Jens ikke en rar Dreng, saa kommer Bussemanden og tar ham" ([SV 6 14](#)), truer en tjenestepige, og "senere hen erstattedes dette Uhyre af Postillernes Djævel, og der var ikke mange Træk at forandre eller føje til. Det var Bondebarnets og de Vildes Gud, født i Angst og Mørkerædsel, der her stod over ham med blodigt Gab" ([SV 6 15](#)). Jens forstår, "at Gud var en vældig Straffer af Overtrædelser, en Hævner uden Glemsel og en Spejder uden Lige, hvis Øje intet Menneske kunde skjule sig for" ([SV 6 52](#)).

Vendepunktet i Jens' liv indtræder, da han møder den kætterske særling Dons, der finder det tåbeligt at beskæftige sig med noget, hvorom man ingen viden kan have:

"hvilke herlige Kræfter gaar der ikke til Spilde under disse evige Abespring mod Maanen! Himlen, hvad vedkommer den os? Se engang derop! Ser du noget? Æther ser du. Og saa' nogen Moders Sjæl nogensinde andet end denne vigende, blaa, uigjennemskuelige Dejlighed? Men af dette vigende Blaa dannede alle Tider og Folkeslag deres Guder, skiftende som de drivende Skyer, og som Skyer er de ogsaa vejret hen"

([SV 6 80](#)).

Gud er slet og ret "en Omskrivning for alt det, Menneskene ikke ved" ([SV 6 79](#)), hvorfor han nødvendigvis må lide en langsom død i takt med, at videnskaben forklarer flere og flere af tilværelsens gåder. Livskunsten består kort sagt i, at "se Livet mandigt i Øjnene og hævde: Der sker ikke andre Mirakler end dem, du selv lar ske" ([SV 6 82](#)). Jens overtager Dons' areligiøse livsopfattelse, og samtidig med at han kaster kristendommens åg af sine skuldre, forsvinder også alle kvælende syndsforestillinger som dug for solen. Hidtil har han skammet sig over sin erotiske betagelse af hjemstavnsens bugnende bondepiger, men nu forstår han, at den seksuelle drift er en naturlig del af menneskelivet og derfor aldrig kan være syndig.

Men selvom Jens fuldstændig underkender den tro, hvorpå hans aner igennem generationer har bygget deres liv, er han fortsat "et Muldets Barn, bundet med uoverrivelige Baand til sine Fædres Jord" ([SV 6 109](#)). Romanen ender da også med, at han - efter et kortvarigt intermezzo i København - vender tilbage til sin hjemegn, hvor han overtager fødegården. Tilsyneladende er han tilbage ved sit udgangspunkt, og dog er alt anderledes. Hans forfædre levede og døde i Djævelens skygge, men "fra de Aandslænker, som de havde baaret, følte han sig løst. Hans Sind husede ikke mere nogen Frygt for hans Slægts onde og straffende Afguder, men bredskuldret og sund skulde han nynnende bære sin Sædekurv hen over den Jord, som de havde pløjet med Djævlen paaskrævs over Plovaasen" ([SV 6 109](#)). Man kan give den fædrene livsform ny gyldighed, såfremt man overvinder den fædrene tro. På denne vision er romanen skrevet. Jens går frygtløst ind i hverdagene uden at længes efter en nådig Gud eller at frygte en ondskabsfuld Satan. Mennesket er alene i universet. Men livet er også godt nok i sig selv, når blot man bruger det til at føre slægten videre på den jord, ens forfædre har levet på i århundreder. Slægtskontinuiteten og bundetheden til jorden erstatter Paradis og Helvede.